

Współczesne ideologie polityczne

Zajęcia nr 7 Anarchizm

dr Michał Urbańczyk

Katedra Doktryn Polityczno-Prawnych i Filozofii

WPiA UAM Poznań

Anarchizm

- Anarchia pochodzi z języka greckiego i oznacza „brak rządu”. (negacja zasady władzy).
- Sednem poglądów anarchistycznych jest przekonanie, iż należy zlikwidować państwo i prawa, w miejsce których samorzutnie powstanie nowy ład społeczny – bardziej naturalny i w sposób samoczynny. Jednocześnie anarchiści odrzucają użycie przemocy.

Anarchizm

- Korzeni anarchizmu szukać można w ideach taoistycznych, buddyjskich, stoików i cyników, czy diggerów.
- Diggerzy (ang. dig - kopać) był to radykalny odłam ruchu chłopskiego, działający w czasie angielskiej rewolucji w latach 1649-1653.
- Wywodzili się z najbiedniejszych warstw społecznych, które nie mogły sobie pozwolić na używanie zwierząt pociągowych do uprawy ziemi - zmuszeni byli więc do kopania jej własnymi rękoma - stąd nazwa.

Anarchizm

- Inna nazwa tego ruchu to „prawdziwi lewelerzy”, (inny, mniej radykalny spośród lewicowych ruchów purytańskich).
- D. źródło zła upatrywali w istnieniu prywatnej własności. Dążyli do likwidacji własności ziemskiej i utworzenia republiki demokratycznej.
- Propagowali idee komunizmu utopijnego. Na czele diggerów stał G. Winstanley.

Anarchizm

- Pierwsza praca formułująca ideały anarchistyczne to dzieło Williama Godwina *Zapytania dotyczące politycznej sprawiedliwości*.
- W XIX wieku anarchiści stanowili istotny element ruchu socjalistycznego. W 1864 roku zwolennicy Proudhona założyli wraz z socjalistami I międzynarodówka, która upadła na skutek tarć właśnie między marksistami a anarchistami Michaiła Bakunina.
- Pod koniec XIX wieku anarchiści poszukiwali zwolenników wśród bezrolnych chłopów w Rosji i z większym powodzeniem w innych częściach świata promując anarchosyndykalizm.

Anarchizm

- W XX wieku anarchizm stał się ruchem prawdziwie masowym.
- Syndykalizm – rewolucyjny ruch związkowy – był popularny we Francji, Włoszech i Hiszpanii. Powszechna Konfederacja pracy we Francji, Narodowa Konfederacja Pracy w Hiszpanii.
- Ruch rozprzestrzenił się w Ameryce Łacińskiej.
- Wpływy anarchizmu osłabły po zwycięstwie gen. Franco w Hiszpanii i bolszewików w Rosji.

Anarchizm

- Warto podkreślić, iż anarchizm jako jedyny wielki ruch ideologiczny nigdy nie doszedł do władzy.

Anarchizm

Antyetytyzm

- Władza sprzeniewierza się zasadom wolności i równości.
- Anarchizm jako jedyna ideologia popiera zasadę wolności absolutnej i nieograniczonej równości politycznej.
- Władza tymczasem opiera się przecieź na nierówności politycznej i rzekomym uprawnieniu niektórych ludzi do wpływania na zachowania innych.

Anarchizm

Antyetytyzm

Władza:

- niszczy rządzonych, gdyż ogranicza, tłumi właściwą człowiekowi naturę, osłabia jego niezależności i powoduje popadanie z zależność,
- deprawuje rządzących, ponieważ nabierają oni apetytu na kontrolę, prestiż i dominację.

Anarchizm

Antyetytyzm

- Anarchiści odrzucają poglądy liberałów na państwo, uważając iż są one efektem niezrozumienia natury władzy politycznej i niedocenyenia destrukcyjnych sił tkwiących w rządzie i prawach.

Anarchizm

Antyetytyzm

- Anarchiści podkreślają iż władza państwa jest absolutna, gdyż tak naprawdę państwo może wszystko.
- Odrzucają także fikcję umowy społecznej, gdyż podległość państwu wynika albo z faktu urodzenia albo z podboju.
- Dodatkowo państwo jest instytucją przymusową – jego praw przestrzega się dlatego, że chronione jest to sankcją karną.

Anarchizm

Antyetytyzm

- Państwo może pozbawić jednostkę własności, wolności, także życia. Państwo działa w sojuszu z ludźmi majątynymi i uprzywilejowanymi.
- Państwo jest siłą destrukcyjną – wojna to dla niego stan normalny.

Anarchizm

Antyetytyzm

- Anarchistyczna krytyka państwa wiąże się z anarchistyczną wizją natury ludzkiej.
- Anarchiści są w jednej strony optymistami w stosunku do natury ludzkiej, z drugiej strony są wielkimi pesymistami w stosunku do państwa – każda władza niezależnie od formy deprawuje w sposób absolutny.

Anarchizm

Porządek naturalny

- Państwo jest złem, którego istnienie jest zbyteczne. Anarchiści odrzucają teorię umowy społecznej:
- społeczeństwo bezpaństwowe to stan wojny, w którym wszyscy walczą przeciwko sobie.
- Uniemożliwia to prowadzenie ustabilizowanego i uporządkowanego życia. Przyczyną tych sporów jest natura ludzka (egoistyczna, chciwa i potencjalnie agresywna) konieczny jest zatem element stabilizujący, którym jest państwo,

Anarchizm

Porządek naturalny

- Godwin stwierdzał, iż natura ludzka jest racjonalna, edukacja i oświecony rozum skłania ludzi do życia w zgodzie w prawdą i uniwersalnymi prawami moralnymi.
- Ludzie mają naturalną skłonność do organizowania swego życia w sposób pokojowy i harmonijny. Tak więc chciwość i agresja nie jest cechą ich natury, ale efektem istnienia państwa.

Anarchizm

Porządek naturalny

- Człowiek rodzi się wolny, a wszędzie pozostaje w okowach.
- Anarchiści wyznają w ten sposób idee utopijne – wiara w naturalną dobroć, ład społeczny wyłaniający się samoistnie.

Anarchizm

Porządek naturalny

- Anarchiści kolektywistyczni podkreślali ludzką zdolność do towarzyskiego i cechujące się chęcią współpracy zachowania, anarchiści indywidualistyczni uwypuklają znaczenie rozumu ludzkiego.
- Pogląd, iż natura samoczynnie dąży do harmonii powoduje, że część anarchistów spogląda pozytywnie na taoizm i buddyzm.

Anarchizm

Porządek naturalny

- Anarchistyczny pogląd na naturę człowieka nie jest jednak aż tak prosty, bowiem anarchiści przyznają, że w duszy ludzkiej konkurują ze sobą różne skłonności.
- Jest ona jednak przede wszystkim „plastyczna” – kształtują ją uwarunkowania społeczne, polityczne i gospodarcze. Stąd istotna dla anarchistów jest rola instytucji społecznych – to one kształtują i podtrzymują szacunek, współpracę i spontaniczną harmonię.

Anarchizm

Porządek naturalny

- Wiarę w naturę ludzką traktuje się jednak jako najśłabsze ogniwo ideologii anarchistycznej.

Anarchizm

Antyklerykalizm

- Anarchiści krytykują także inną formę władzy – Kościół Katolicki i religię jako inną formę przymusowej władzy. Często zresztą w samej religii anarchiści upatrują źródeł władzy. Idea Boga wyobraża pojęcie istoty najwyższej, która rozporządza ostateczną i niepodważalną władzą.

Anarchizm

Antyklerykalizm

- Bakunin i Proudhon uważali, iż anarchista musi odrzucić chrześcijaństwo, ponieważ jedynie wtedy można uznać jednostkę ludzką za wolną i niezależną.
- Bakunin uważał, iż zniesienie Kościoła i państwa będzie pierwszym krokiem do rzeczywistego wyzwolenia społeczeństwa.

Anarchizm

Antyklerykalizm

- Religia traktowana jest jako jeden z filarów państwa. Próbuje narzucić jednostce zbiór zasad moralnych i wskazać kanon dopuszczalnego zachowania – wymaga podporządkowania się standardom dobra i zła, okrada więc jednostkę z autonomii moralnej i zdolności do wyrabiania sobie własnej opinii na tematy etyczne.
- Anarchiści jednak nie odrzucają religii w całości: uduchowiona koncepcja natury ludzkiej, millenaryzm, taoizm i buddyzm.

- Obalenie państwa nie jest celem samym w sobie – ważne jest także podważenie struktur życia społecznego i gospodarczego. Bakunin uważał, iż władza polityczna i bogactwo są nierozłączne. W XIX wieku anarchiści działali w ruchu robotniczym. Za klasę rządząca uważano wszystkich, którzy rozporządzają bogactwem, władza lub przywilejami, nie ujmowano jej zatem w wąskich kategoriach ekonomicznych.

- Bakunin wyróżniał trzy grupy społeczne: uciskana większość, wykorzystywaną mniejszość, która także uciska innych oraz najwyższy stan rządzący – zwyczajnych wyzyskiwaczy i ciemieńców.

- Napięcia w anarchizmie widać zwłaszcza w podejściu do rynku – część anarchistów uznaje swe pokrewieństwo z socjalizmem, wskazując na niechęć wobec nierówności i własności. Z drugiej strony anarchiści indywidualistyczni popierają wolny rynek i własność prywatną.

- I jedni, i drudzy krytykują XX-wieczne systemy ekonomiczne: zarządzany kapitalizm Europy Zachodniej - interwencja państwa jedynie wspomaga system wyzysku, interwencja wypacza wolny rynek, krytyka także socjalizmu państwowego – jest to sprzeczność sama w sobie, państwo jedynie zastępuje rządzących w funkcji głównego źródła wyzysku.

- Wszelkim anarchistom najbliższa jest gospodarka, w której wolne jednostki troszczą się o własne sprawy i w której nie istnieje potrzeba własności państwowej czy regulacji.

Rodzaje anarchizmu

nurt kolektywistyczny

- Korzenie filozoficzne tkwią w socjalizmie, wspólny dla obu jest kolektywizm – przekonanie, iż ludzie są zwierzętami społecznymi, które lepiej nadają się do współpracy dla ogółu niż do dążenia do jednostkowym korzyściom. Anarchizm kolektywistyczny podkreśla ludzką zdolność do solidarności społecznej – „pomoc wzajemna” – uwypuklenie naszej dobroci.

Rodzaje anarchizmu

nurt kolektywistyczny

- Kiedy ludzi łączy świadomość wspólnoty odczuć nie ma potrzeby istnienia regulacji i kontroli ze strony rządu. Bakunin stwierdził, iż solidarność społeczna jest pierwszym prawem, wolność drugim.
- Zazębianie się anarchizmu i socjalizmu widoczne było zwłaszcza w okresie współpracy w ramach I Międzynarodówki.

Rodzaje anarchizmu

nurt kolektywistyczny

- Łączy:
- odrzucenie kapitalizmu,
- poparcie dla rewolucji,
- upodobanie wobec kolektywnej własności dóbr i wspólnotowej organizacji życia społecznego,
- Różni:
- parlamentarny socjalizm,
- przejście od kapitalizmu do komunizmu – marksiści nawołują do dyktatury proletariatu, anarchiści odrzucają tego rodzaju państwo przejściowe.

mutualizm

- Proudhon, własność jest kradzieżą, potępił system wyzysku gospodarczego oparty na akumulacji kapitału, nie sprzeciwiał się wszelkim formom własności (własność a własność użytkowa) popierał małych rolników, rękodzielników, rzemieślników.
- Mutualizm jest systemem uczciwej i sprawiedliwej wymiany, w którym jednostki mogą dokonywać między sobą transakcji bez spekulacji i wyzysku. Realizacją tego typu pomysłów były banki kredytowe we Francji i Szwajcarii.
-

Koniec

Materiały opracowane w oparciu o literaturę zalecaną na zajęcia „Współczesne ideologie polityczne”.